

Ko so se z letom 1848. začeli obetati politični in narodni svobodi boljši časi, od tedaj smo videli blagega rajnika na prvem mestu vsega političnega in narodnega gibanja; vodja je bil slovenskemu društvu, slovenski matici, čitalnici Ljubljanski, prvomestnik klubu narodnih poslancev deželnega zbora; z jedno besedo, trden steber, na katerega se je opiralo vse naše narodno prizadevanje. Časi so bili mnogokrat tudi nevarni in Slovenstvu silno neprijazni, in treba je bilo prav njegove previdnosti, njegove zmernosti, da je kakor spreten krmar srečno vodil narodno ladijo ter jo ohranil nepoškodovano mej jeznimi valovi sovražnih nam viharjev. Zakaj tudi njemu se je očitalo mnogokrat, kakor še nam dandanašnji, da ne misli pošteno za Avstrijo, da ga miti ruski rubelj, da je državi nevaren itd. Ali kar so mu očitali in s čimer so ga pred svetom črnili, tega, tako je podoba, sami niso verjeli; zakaj, ko so nastali za Avstrijo hudi časi, ko so jo z orožjem napadali zunanji in notranji sovražniki, tedaj se je vse zaupljivo oziralo vanj, in ta hiša bi vedela povedati, tedaj so obiskovali jako imenitni gospodje dr. Janeza Bleiweisa, preverjeni njegove čiste ljubezni, njegove nepremične udanosti do cesarja in Avstrije, ter klicali, naj pomaga narod vnemati za brambo države.

Njegovo tako mnogostransko, tako obče koristno in uspešno delovanje našlo je pa sčasoma tudi hvaležno priznanje. Bil je odlikovan ne samo od občin in društev, domačih in inostranih; tudi mogočni vladarji držav so ga častili, in sam naš presvetli cesar ga je odlikoval z redovi in ga naposled povzdignil v plemeniti stan. Zlasti pa je bil izredno spoštovan in slavljen od naroda slovenskega, ki ga je sploh imenoval svojega očeta. Ta hiša je priča, kako navdušeno, kako srčno mu je izkazoval narod naš čast in hvaležnost v najobilnejši meri. Mi se namreč danes v tretje praznični zbiramo pred to hišo. V prvič je bilo ob njegovi 70letnici, ko so prihiteli naši rojaki iz cele Slovenije, pa tudi zastopniki naših slovanskih bratov od juga in severa, čestitat in poklanjat se odličnemu Slovincu in Slavjanu, ter so ob sijajni bakladi iz tisoč in tisoč hvaležnih src navdušeni živio-klici doneli po tej okolici. V drugič je bilo ob žalostni priliki, ko se je v črno zavila bela Ljubljana in so ž njo žalovale vse druge slovenske pokrajine ter je neprizirna množica narodovega očeta s solznimi očmi spremljevala k večnemu počitku. Danes pa smo se zbrali, da odkrijemo vzdano spominsko ploščo kot trajen spomin, da je ta hiša dušno zedinjeni Sloveniji očetova hiša ter kot vidno tudi poznim potomcem sveto znamenje naše nikdar prenehljive hvaležnosti do vzornega, po delih svojih neumrlega rodoljuba. Naj se torej odgrne zavesa, mi pa zakličimo iz globine srca: Vekoma naj živi dr. Janeza Bleiweisa viteza Trsteniškega spomin, njegovemu imenu večna čast in slava!

Govor državnega poslanca Kluna v državnem zboru dne 26. junija 1891.

I. Uravnavanje cest.

Namesto daljšega uvoda bodi mi dovoljena opomnja, da sem prav proti svoji volji uvrščen mej protigovornike nekako tako, kakor je prišel Poncij Pilat v vero. Jaz nisem proti uravnavi rek, ne ugovarjam doneskom, ki so postavljeni v proračun za cestne in vodne zgradbe, temveč le želim, da bi se ti zneski še povišali, da bi se lože oziralo na dotične prav opravičene želje in potrebe posamičnih dežel, torej tudi moje ože domovine.

Kar se tiče cestnih in vodnih zgradb, morda se prejšnje čase ni nobena dežela tako zanemarjala, kakor dežela, katero imam jaz čast zastopati. Pa ne mislite, gospoda, da Kranjski ni treba podpore. Kdor je kdaj potoval po tej deželi, prepričal se je, da je v tem oziru še jako mnogo storiti. Ceste drže prav po nepotrebnem čez tako strma rebra, da po nekaterih še z lahkim vozom težko voziš. Vožnja s težkim vozom je pa po teh cestah naravnost življenju nevarna. Mnoge votivne table ob cesti tudi kažejo, koliko nesreč se je že tukaj ali tam prigodilo.

Dežela Kranjska je z jako skromnimi troški, s katerimi razpolaga, že izredno veliko storila. Gradile so se nove ceste, stare popravljale, in kmalu ne bode okrajne ceste, ki bi imele prej omenjene hibe.

Pri državnih cestah ostaja pa vse pri starem. Da resnico govorim, kaže cesta iz Kranja v Kranjsko Goro, cesta čez Peščenik, cesta s Krškega v Novo Mesto in cesta iz Novega Mesta v Št. Jarnej, potem pa cesta čez Gorjance.

Res je, da se je poslednjih deset let jako veliko storilo, da se je vlada bolj ozirala na naše ceste in da je v letošnjem proračunu vstavljen večji delni znesek za tako popravo, za kar bode naša dežela vedno vladi hvaležna.

Res je pa tudi, da nekaterih cest tudi ne bode treba tako korenito popraviti kajti, bode zgrajena dolenska železnica, ki bode na se potegnila glavni promet. Mnoge omenjene ceste se bodo pa baš zaradi železnice morale zgraditi ali pa popraviti, če se hoče, da bode dolenska železnica deželi donášala one koristi, katere pričakuje prebivalstvo in katere si po pravici obeta vlada. Kaj koristi železnica kraju, ki je tako rekoč zaprt in se njega pridelki ne morejo ali pa le z težavo in z velikimi žrtvami morejo spravljati do nje? Metliški in Črnomaljski kraj, ki pridelujeta mnogo vina in sadja, ostaneta zaprta za dolensko železnico, če se cesta čez Gorjance temeljito ne preloži, da bi prebivalci brez posebnih zadreg mogli svoje pridelke spravljati do železnice. Prav isto velja o krajih, ki leže proti Krškemu in Št. Jarneju. Začetek tem potrebnim popravam se je že naredil, in so v letošnji proračun vstavljeni večji delni zneski. Prosil bi vendar visoko vlado, da nadaljuje za-

četo delo z večjo odločnostjo in da v proračun za prihodnje leto postavi večje delne zneske, da bodo omenjene ceste že dodelane, ko začne voziti dolenska železnica.

Od tega ne bode imelo koristi le prebivalstvo, temveč tudi železniška uprava, oziroma država, ki prevzame obrat omenjene železnice. Le v tem slučaju je pričakovati, da bodo omenjeni kraji svoje pridelke dovažali dolenski železnici, sicer jih bodo tudi v bodoče rajši vozili v Brežice in Videm na južno železnico ali pa celo na ogrsko državno železnico v Karlovec.

Pa ne le na Dolenjskem, temveč tudi na Gorenjskem je treba jako popraviti državne ceste. Največ obrtnosti na Kranjskem ima Tržič. Obrtnost se pa v tem kraju vender ne more še tako razviti, kakor bi se morala in bi se lahko, zakaj ta kraj je daleč od železnice in mora svoje izdelke voziti na železniško postajo v Kranj. Zaradi tega se pa seveda izdelki jako draži. Postaja Podnartska je pol bliža, in voznik bi tja lahko peljal dvakrat na dan, v tem ko more v Kranj le edenkrat. Ali tukaj je tako imenovani Gobovec taka ovira, da rajši vozijo v Kranj, dasi je pot dvakrat tako dolga.

Ta cesta se vsakakor mora hitro preložiti, če se hoče povzdigniti promet. Mislim, da so dotični načrti že izdelani, in prosim torej, da se visoka vlada spomina poprave te ceste pri sestavi proračuna za drugo leto.

(Dalje prihodnjič.)

Državni zbor.

V 40. seji dne 7. julija je poslanska zbornica popolnoma rešila naslov finančnega ministerstva, in ta dan je finančni minister odgovoril na razne pritožbe poslancev. Glede eksekucijskih stroškov pri iztirjavanju davkov, proti katerim se je več poslancev ter iz raznih dežel pritoževalo, izjavil je minister, zagovarjaje finančne oblasti, da se ne predpisujejo in ne tirjajo s tako strogostjo, kakor to popisujejo nekateri govorniki. Pripoznava pa vender, da so eksekucijski stroški, kolikerkoli predpisuje dotična naredba iz leta 1878., prehudi za davkoplačevalce, in obeta, da bode tudi on v tem pogledu posnemal svojega prednika ter gledal, da se bodo polagoma jako znižali. Uže od leta 1888. do 1889. se je dovolilo mnogo olajšav v tem oziru, ter so se v tem letu eksekucijski stroški vsled olajšav znižali za 613.472 gld. Finančni minister prosi poslance, da bi mu, ako se pritožujejo proti nepostavnemu postopanju finančnih oblasti ter, rekel bi, o samovoljnem vekšanju davkov, kakor na primer dohodarine, navedli določne fakte, on jim bode za to hvaležen ter bode takoj zaukazal preiskovati reč ter odstraniti nepostavnosti. Ako se pa tako na splošno govori, kakor je govoril gospod poslanec Heilsberg, ne more niti ukazati, da bi se sploh koj preiskovalo. Glede predloga Fürnkranzovega, da bi se dovolilo posestnikom vinogradov, katerim je trtna uš uničila trte, namesto

trt saditi tobak, pa je rekel minister, da bode vlada sicer še poskušala, ako bi se dalo kaj storiti, da je pa malo upanja do dobrega uspeha. Prvič ni namreč vsaka zemlja ugodna tobakovim rastlinam, drugič je pa tobačna uprava primorana uže zdaj mnogo tobakovega perja kupovati v inozemstvu, ker so začeli kadilci bolj kaditi tobak inozemski nego domači.

Za ministrom so govorili še nekateri govorniki ter pretresovali še nekatere naslove tega ministerstva, potem je bil vzprejet ves proračun finančnega ministerstva.

Na dnevnem redu je bil potem vladni načrt zakona glede nove pogodbe naše državne polovice s parobrodskim društvom Tržaškim Lloydom. Poslanec Borčić je govoril proti načrtu. Grajal je dosedanje upravo Lloydovo, grajal pa tudi vlado, katera je z mirnim očesom gledala ter se ni niti brigala za razne pritožbe proti Lloydovemu. Po njegovem mnenju je Lloyd danes na tako slabih nogah, da bi se mu moglo pomagati le s tem, da se mu dovoli letna podpora petih milijonov goldinarjev, ter posojilo 10 milijonov goldinarjev, da si uredi svoje brodovje po zahtevah sedanjega časa. Govorniku tudi ni po misli določba v pogodbi, po kateri imajo predpravo biti imenovani za Lloydove častnike rezervni častniki ter pomorski kadetje vojne mornarice. S tem se hočejo odstraniti dalmatinski in istranski kapitani, s tem se hoče napraviti iz Lloydov nekako pomemčevalno orodje.

Za Borčićem je govoril poslanec Prade. Tudi njemu se ne zdi, da se bode naša trgovina z Lloydom posebno pospeševala, dokler se ne podržavi južna železnica. Tudi on graja upravo njegovo, katera je znala pri letnem deficitu 600.000 gld. deliti vender 4 % dividendo delničarjem ter lepe tantieme upravnim svetnikom. Po njegovem mnenju bi se moral Lloyd podržaviti, ako bi se sploh kaj hotelo storiti iz njega. V enakem smislu so dne 8. t. m. govorili še drugi poslanci, kakor na pr. Gessmann, Neubeer, Lueger ki je posebno jako vdrihal po Lloydovem dosedanjem predsedniku baronu Marku Marpurgu, ki je baje skrbel bolj za se, nege za društvo in se tako vedel, kakor bi bil Lloyd za njega, a ne on za društvo. Poslanec Ludwig je priporočal, da bi se člen 2. nove pogodbe tako spremenil, da mora Lloyd za nove ladije ter tudi za njih popravo rabiti izključno domače blago. Poslanec Lueger je podpiral ta predlog ter se skliceval na enake pogoje v pogodbi, katero je sklenilo Dunajsko mesto s tramvajskim društvom. Ali ta predlog ni obveljal, ravno tako ne predlog Pradejev, da se sklene pogodba na 10, a ne na 15 let.

Dr. Pattai je govoril za podržavljenje Lloydov, baron Schwegel je pa poudarjal, da to ni mogoče, ker bi ne bile Lloydove ladije ob vojski varne pred sovražnikom. Nova pogodba z Lloydom je bila nato vzprejeta.

Zatem se je začelo posvetovanje o proračunu za trgovinsko ministerstvo. Češki poslanec dr. Dyk je tožil o veliki nevarnosti, ki preti po ogrski moki mlinarjem

Ni tukaj mesta razlagati dobrote, ki jih zagotavlja vera vernemu kristjanu v večnosti; le s političnega ozira bodi omenjeno, da se narod brez vere ne more nadejati kaj prida prihodnosti niti na zemlji. Zgodovina nas uči, da ljudstva, ki so zgubila svojo vero in vsled te zgube svojo moralo, zapadejo neizogibno dušni gnilobi. Brezmerna samopridnost, podkupljivost, neznačajnost, brezupnost v nesreči so potem vsakdanja prikazen in naposled razpad človeške družbe. To nas uči zgodovina vseh časov.

Morebiti poreče kdo: Katoliška cerkev je zidana na skalo, in Gospod je obljubil ostati pri njej vse dni do konca sveta. Res je tako; vender ne smemo pozabiti, da pota Božje modrosti nam niso znana; da ima človek prosto voljo, da lahko izbere dobro in slabo. Zato je pa tudi odgovoren za svoja dela, in Bog ga bo enkrat sodil. Zato nas pa zgodovina uči, da ne le posamezen človek lahko pride ob vero, tudi celi kraji, dežele in države za mnoga stoletja. Ozrimo se n. pr. le na Nemško. Ali ni bilo nemško cesarstvo v srednjem veku glavna opora in zaslomba katoliški cerkvi? A dan današnji vidimo, da je večina nemških dežel odpadla od nje in da je novo nemško cesarstvo nje najmočnejši nasprotnik. Kar se je drugod zgodilo, more se zgoditi vsakemu in tudi nam, ako ne čujemo in ne bdimo, da nam sovražnik ne zaseje ljulike med dobro žito.

Čas, kakor rečeno, je sploh veri in cerkvi nevaren. Ta nevarnost se pa silno povečuje, ako nastanejo prepi med duhovščino kot pravo čuvarico vere in npravstvenosti in med verniki. In ravno takemu položaju bližamo se, tako se je bati, mi Slovenci na Kranjskem. Kdor je na pr. bil miren opazovalec pri zadnjih mestnih volitvah v Ljubljani in je videl, kako so se volilci razdelili v dva tabora in kako so agitatorji iz vsakega letali sem ter tje in strastno delali vsak za svojo stranko s sredstvi, ki morajo enim in drugim vso veljavo izpodkopati, ta gotovo rad pritrdi, da pri takem ravnanju mora pešati vera in poštenje in priprosto ljudstvo se mora pokaziti in pohujšati. Kam pridemo, ko bi se to ponavljalo? To naj preudarijo in premislijo vsi, ki v resnici ljubijo svoj narod in mu žele boljše in srečnejše prihodnosti. In kolikor više kdo stoji, toliko večja je njegova dolžnost in odgovornost. Vsi pa se prav živo spominajmo, da smo bratje po veri in po krvi in da nam vsem naš božji učitelj kliče: Mir vam bodi!

Kluna Jurec

Reka.

Protihrvaške demonstracije, ki so se vršile na Reki takoj, ko je zapustil presvetli cesar mesto in o katerih smo uže pisali v našem listu, spravile so spet na površje vprašanje: Čigava bo Reka.

Uradno izvestje policijskega Reškega poročevalca Biscontinija, katero so objavile vse Hrvatom sovražne novine s posebno slastjo, zvrča vso krivdo na Reške

Hrvate ter na vojaštvo na Reki bivajočega pešpolka grofa Jelačića št. 79, katero je „patrijotične“ in „mirne“ Rečane izzivalo.

Čeravno je po popravkih v javnih listih dokazano, da je policijsko, baje uradno izvestje po večem neresnično in pretirano, postavil ga je ogrski državni poslanec Ugrom v Budimpešti v podlogo svoji interpelaciji, v kateri zahteva, da se premesti pešpolk št. 79, da se kaznijo krivi Hrvatje ter da ogrska vlada kar izreče: Reka je madjarska, pa mirna Bosna! „Obzor“ pa pravi k temu: Cio non sará giammai! (To ne bode nikdar!) ter je spisal z enakim naslovom članek, iz katerega hočemo navesti nekoliko odlomkov, da seznanimo naše čitatelje, kako mislijo Hrvatje o Reškem vprašanju ter za koliko je utemeljena zahteva Hrvatov, da mora biti končno Reka vender le hrvaška. „Obzor“ piše namreč: Cio non sará giammai (to ne bode nikdar) je odgovoril hrvaški kralj dne 19. majnika 1861. l. Reški deputaciji, katero je vodil mestni „sudac“ Martin ter katera se mu je predstavila v Trstu ter mu priporočala namišljene aspiracije mesta Reke, katero naj bi si Ogrska neposredno prisvojila. Cio non sara giammai odgovoril je presvetli cesar ter udaril z roko ob sabljo. Dosledno, kakor tukaj, je govorila krona v svojem odpisu do hrvaškega sabora z dne 8. novembra 1861. l. tako le: Tako podeljujemo naše kraljevsko odobrenje tudi onim Vašim sklepom glede sedanjih odnosajev naših kraljevin Dalmacije, Hrvaške in Slavonije z našo kraljevino ogrsko, kakor tudi glede podloge, katero ste sklenili in meni predložili o bodočih pogajanjih s kraljevino ogrsko.

Sklep, katerega odobruje svetla krona, je pa baš oni znani član 42., kateri razločno izreka, da pripada Reška županija z mestom Reko, ž njenim okrajem in primorjem k trojedni kraljevini. Vsled tega in pa posebno vsled onega „cio non sara giammai“ smo mi popolnoma uverjeni, da ne bodo imeli niti naporu Madjarov niti piskanje njih časopisov nobenega uspeha. Za nas je kralj, a on je za nas pravo in pravica, ker je za nas postavni član 42., katerega je potrdil on. Reka je brez dvojbe naša, hrvaška, to je naš temelj. Ker je pa hrvaška, ne more biti madjarska, ona se ne more anektovati nepesredno k Ogrski. Cio non sara giammai, pravimo mi Hrvatje, zanašaje se na besede vladarjeve.

Govor državnega poslanca Kluna v državnem zboru dne 26. junija 1891.

(Dalje.)

II. Most čez Savo pri Radečah.

Naš zastopnik v proračunskem odseku je omenil mosta, ki bi se moral graditi mej Radečami in Zidanim Mostom. Ta most bi ne bil na kaki državni cesti, pa tudi ne na kakem podaljšku državne ceste, ali bil bi zaradi tega velikega pomena, ker bi vezal dve kronovini Kranjsko in Štajersko in ker ni nobenega mosta čez

Savo petdeset kilometrov daleč od Litije do Sevnice.

Prebivalci se morajo voziti čez vodo s čolni ali pa s takoimenovanimi brodovi, s katerimi se pa ni moči voziti, kadar je voda velika. Prebivalci v Radečah, kjer je okrajno sodišče in davkarija, morajo tedaj narediti 16 kilometrov dolg ovinek čez most v Sevnici, da pridejo do bližnje železniške postaje, do katere bi sicer prišli v desetih minutah. Promet z blagom se mora za tako dolgo ustaviti, da se uteče voda in je moči voziti z brodovi, katera vožnja je pa še pri majhni vodi zaradi visokih bregov in zlasti po zimi zaradi poledice nevarna ali vsaj jako težavna.

Dežela kranjska ne more s svojimi sredstvi zgraditi tega mostu, ki bode moral biti železen in je proračunjen na 90.000 gld., občina Radeška pa še manj, če jima država ne pomore s primerno podporo. Take podpore proseč, moram na to opozoriti, da bi omenjeni most bil tudi v korist vojni upravi, zakaj večkrat mora moštvo konje in težke topove na imenovanih brodovih prevažati čez Savo, da pridejo na Kranjskem na okrajno cesto in gredo potem dalje k strelnim vajam na Krško. Da je tako prevažanje konj in topov težavno in nevarno, ni treba praviti.

III. Uravnavanje Save.

Prehajajoč na vodne zgradbe, prepuščam velik del, pripadajoč k melioracijam, svojim ožim somišljenikom, da o njih izpregovore na dotičnem mestu. Govoril bodem le o dveh rečeh, ki sta zares za našo deželo najznamenitejši in najvažnejši. Prva se tiče uravnavanja Save, druga pa osuševanja Ljubljanskega močvirja.

Sava, častita gospoda, je jedina reka na Kranjskem, ki velja za državno reko in se uravnava ob državnih stroških, pa še ta ne vsa, temveč le do erarskega mostu pri Črnučah. Iz kakih vzrokov so ta most naredili, ne vem, vem pa, da ni treba, da bi bil veččak, da na prvi pogled spoznaš, da je ta meja popolnoma poljubna. Bregovi Savski so nad tem mostom ravno taki, kakeršni pod mostom, in povoden napravlja ravno tako škodo nad mostom, kakor pod mostom. Dobro bi bilo, da se meja določi vsaj eno miljo više.

Velike množine vode vale se od brega do brega in trgajo cele kose obdelanih njiv in travnikov. Izguba obdelane zemlje je za naše kmetije tem občutnejša, ker imamo le male kmetije, tako da posestniki že par sto kvadratnih sežnjev zemlje jako težko pogrešajo. Mnogim posestnikom voda ni le odnesla par stotin sežnjev zemlje, temveč skoro vse travnike, da sedaj težko rede eno ali dve kravi, poprej so jih pa imeli po deset v hlevu.

Pa ne le njive in travniki, temveč tudi sela so v nevarnosti. To smo videli pred par leti v Stožicah pod imenovanim Črnuškim mostom. Velika nevarnost se je odstranila le z izrednimi sredstvi in napor. Prej ali slej zadene enaka usoda poprej omenjeni leseni erarski most in par metrov niže stoječi most Kamniške železnice, če se za časa ne poskrbi dovolj za varnost teh dveh mostov. Prepričan sem, da bi omenjena vas ne

bila prišla v nevarnost in bi voda ne bila popolnoma izpodkopala že več hiš, ko bi se bila Sava uravnala že nad imenovanim mostom in spravila v pravo smer. Že skrb za imenovana predmeta morala bi vlado nagibati, da gorenji del Save tudi začne uravnavati. Meja, kje naj se začne uravnavanje, pa se lahko najde, kajti nad Medvodami, kjer se Sora izteka v Savo, začno se taki bregovi, da uravnave ni več treba, in druga varstva za zgradbe, ki bi bila morda potrebna, brez posebnih težav napravi dežela z državno podporo, kakor se je to zgodilo na Gorenji Savi.

Poleg razširjenja mejne črte priporočal bi pa tudi vladi, da se dela loti z večjo odločnostjo in večje zneske postavi v proračun drugega leta. S 30.000 gld., ki so se postavili za letošnje leto v proračun, da se, zlasti če se razširi mejna črta, pri tolikih nedostatkih le malo opravi, in le prevečkrat se zgodi, da se zaradi prepričanih sredstev ponavlja stari pregovor seveda v drugem smislu: Roma deliberante Saguntum perit. V pisarnah sem in tja pišejo in ugibljejo, koliko bi se plačalo za to ali ono delo, to ali ono uravnavo, in se drže kolikor je moči nizke vsote, voda pa trga obdelano zemljo kos za kosom in provzroči dvakrat ali trikrat toliko stroškov, kolikor bi jih bilo treba, ko bi bili uravnavo začeli par let poprej. (Prav res!)

(Dalje prihodnjič.)

Državni zbor.

Poslanska zbornica je rešila v prvih treh dneh minolega tedna proračun o pravosodnem ministerstvu. Prvi izmed govornikov je bil naš poslanec dr. Ferjančič, ki je, kakor je rekel, izpolnil gosp. ministru željo, katero je izjavil v proračunskem odseku nasproti poslancu Šukljetu, da se mu namreč dokaže s fakti, da se ne izvršujejo niti obstoječe odredbe glede rabe slovenskega jezika pri sodiščih na Koroškem, Štajarskem in Primorskem. Minister je dejal sicer, da je hvaležen dr. Ferjančiču na uslugi, katero mu je storil z navajanjem fakt, nam pa ne preostaje drugzega, nego mu verjeti ter želeči, da bi odstranil nedostatke z drugimi odredbami, ko se bodo izdelovale napovedane postavne reforme, kakor je obljubil ter za zdaj skrbel, da bi podrejena mu sodišča dala slovenskemu jeziku vsaj toliko prostora, kolikor mu ga priznavajo danes uže obstoječi ministerski predpisi.

Poslanec Abrahamovič je govoril o zakonu glede zapuščin in varuštva. Govornik pravi, da je sedanjemu zakonu več do fiska in njegovih pristojbin, nego do dedičevega prava. — Poslanec Beureuther je dajal ministru nekaka napotila, kako naj bi se preosnovala pravosodna uprava.

Poslanec Slavik pa želi, da bi se postavili tudi sodniki pri nakaterih sodiščih po deželi v 7. dijetni red. Potem pa pove odkritosrčno ministru grofu Schönbornu, da ni njegova odredba z dne 2. februarja 1890. leta utemeljena popolnoma zakonito. Ta odredba urejuje, ako

vrsto nasprotnikov, ki bi utegnil nam biti drag zaveznik. Pri takih razmerah tudi poslanci v državnem zboru ne morejo govoriti z ono odločnostjo in jasnostjo, s katero se tako lahko pridobi popularnost pri občinstvu, s katero pa mnogokrat v politiki v enem trenutku več pokvariš, nego bodeš v več letih mogel popraviti. Zato pa ne moremo našim poslancem zameriti, da so letos v svojih govorih bolj krotki nego navadno, da se rajši bolj pečajo z narodno-gospodarskimi rečmi nego s čisto političnimi vprašanji, da marsikateri celo rajši molči, dasi se je baš od njega pričakovalo, da bode z največo odločnostjo se potegnil za narodne pravice.

Važno je vprašanje, kako naj se naši poslanci izmotajo iz sedanjih zmešnjav. Od neke strani vemo, da se bode precej svetovalo, kar pojdejo naj v opozicijo. Poslednja leta se je po nekih slovenskih glasilih večkrat v raznih variacijah mogla brati trditev, da bi za Slovence ne mogla biti slabša liberalna vlada, nego je Taaffejeva. Ta trditev je pa kaj lahkomišelnost in le kaže, kako pozabljivi da smo mi Slovenci. Mari se ni pred dobrimi trinajstimi leti še na Kranjskem skoro izključljivo nemški uradovalo? Kdo se ne spominja, da so tedaj skoro v vseh zastopih pri nas imeli Nemci večino? Sedaj se pa že na Štajarskem razširja slovensko uradovanje, in tudi na Koroškem se že kažejo znamenja, da napočijo za slovensko rajo boljši časi.

Vemo, da bode rekli, to pa ni zasluga Taaffejeve vlade, temveč zato imamo zahvaliti le naš napredek. Mi ne tajimo, da smo zadnjih trinajst let tudi napredovali ali reči moramo, da bi napredek ne bil tolikšen, da je vladala ves čas nemškoliberalna stranka. Prav za prav je pa tudi velik del tega napredka le navidezen. Po naših mestih se je nemški in nemškutarski element zares malo umaknil s pozorišča, ali izginil pa še ni. Naj le pridejo za nemške liberalce ugodnejši časi, pa bomo videli, kako bode jelo glavo vzdigovati nemštvo po naših mestih. Omenimo naj le dveh prikazni v letošnjem letu. Po volitvi v gorenjskih in notranjskih mestih se je takoj slišalo, da je izvoljeni poslanec zmagal s pomočjo nemških glasov. To sicer ni bilo povsem resnično, ali to se pa ne da oporekati, da so pri tej volitvi tudi Nemci in nemškutarji oddali precej glasov. Po letošnji občinski volitvi v Ljubljani je tudi eden slovenski dnevnik očital nasprotnikom nemške glasove, drugi dnevnik pa tudi ni tajil, da so se nemški glasovi zares oddali. V tem slučaju tudi Nemci zmage niso odločili. Oba slučaja pa kaj jasno dokazujeta, da nemštvo v naših mestih še ni zamrlo, temveč je še faktor, s katerim bomo morali računati. Pisec teh vrst je pazno opazoval slovenski napredek poslednjih dvajset let. Marsikaj je opazil, kar mu ni ugajalo. Mej drugim mu je omeniti, da je 1877. l. pri deželnozborski volitvi v Kamniku nemški kandidat dobil jako veliko število glasov, koliko ravno, se pisec več ne spominja. Dve leti pozneje pa že skoro nobenega nemškutarja v Kamniku ni bilo, in pri državnozborski volitvi je dobil nemški kandidat še sedem glasov. Od

kod taka prememba? Morda je smrtna kosa kar nakrat pokosila naše nasprotnike? Kaj še, premenila se je bila vladna sistema in iz mnogih nemškutarjev postali so čez noč navdušeni Slovenci. V Idriji doživeli so tudi poslednje desetletje nekaj podobnega, pa tudi po drugih kranjskih mestih je nemštvo začelo hitro giniti. Za Nemci in nemškutarji gotovo ne žalujemo, ali nekaj drugega je, česar se bojimo. Naj pride nemško ministerstvo, pa boste videli, kako se bodo jeli Slovenci pretvarjati v Nemce. Za napredek, ki ga imamo zaznamovati v uradovanju, imamo se tudi mnogo vladi zahvaliti. Da ni izdala jezikovnih ukazov, potem pa še skrbela, da se izvršujejo, ne bili bi prišli tako daleč. Res je, da vlada v tem oziru zlasti po drugih slovenskih kronovinah ni storila vsega, kar bi bila morala.

Nemškega uradovanja pa ni bilo lahko odpraviti, kajti bilo je močno ukoreninjeno po dolgoletni rabi. Slovenskemu uradovanju se niso ustavljali le naši politični namestniki, temveč še bolj birokratje po pisarnah, ki so bili vajeni le nemškega uradovanja. Slovensko uradovanje do sedaj še ni ukoreninjeno. Ne malo uradnikov je še, kateri bi raje uradovali nemški nego slovenski. Zaradi tega bi pa nemški vladi ne bilo težavno odpraviti slovenskega uradovanja. Še posebnih ukazov bi ne bilo treba, saj bi se sedanje jezikovne naredbe tako kmalu pozabile, ko bi uradi vedeli, da viši krogi več ne odobravajo teh naredeb. Treba bode vsakako še nekaj let, da se slovensko uradovanje ukorenini. Zaradi tega je pa naše mnenje, da naj slovenski poslanci na Dunaji vse dobro premislijo in ne pojdejo v opozicijo, če za to ne bode skrajna potreba. Če Taaffeju odreko pomoč, utegnili bi ga prisiliti, da se bolj oklene Nemcev in začne vladati po njih volji, v kakem odločilnem trenutku bi ga tudi morda vrgli, in s tem bi pomagali nemškemu liberalcem na krmilo. Taaffe ne bode namreč imel vedno take večine, kakeršno ima sedaj. Slovenski glasovi utegnejo še odločevati, ali tedaj bode treba skrajne previdnosti. Naši poslanci bodo morali gledati, da kaj dosežejo za naš narod, ali vendar ne bodo smeli preveč napenjati, da s tem ne pomorejo nemškemu liberalcem v dosego njih namena. Naše narodne pridobitve sedaj še niso tako utrjene, da bi z mirno vestjo naši narodni zastopniki usodo našega naroda mogli zaupati nam nasprotni vladi. Zatorej ne prenaaglite se!

Govor državnega poslanca Kluna v državnem zboru dne 26. junija 1891.

III. Uravnavanje Save.

(Dalje.)

Pri vodnih zgradbah ni dobro varčevati. Največkrat ima od tega škodo ne le država, temveč tudi prebivalci, katerim bi se bila zemlja rešila, da se je uravnava o pravem času začela, katero pa sedaj izgube! Da

je tako, pokazalo se je že. Mej Kresnicami, Hotičem in Litijo je Sava ljudem odnesla skoro vse travnike (tako je!) in tudi občinsko pot tako podkopala, da se je moral na njej ustaviti promet, in so torej nekatera sela popolnoma odločena od prometa z vnanjim svetom. Ljudje v tem kraju so zadnji čas poslali visoki vladi peticijo, da dá napraviti potrebne varstvene zgradbe, in to peticijo jaz najtopleje priporočam vladi, da se blagovoljno ozira na njo.

IV. Osuševanje Ljubljanskega močvirja.

Sedaj prehajam na najvažnejši predmet, to je, k osuševanju Ljubljanskega močvirja. Častita gospoda moja! Pač Vam ni treba šele razkladati, kakega pomena bi bilo, če bi se pridobilo 16.000 hektarov zemlje v bližini deželnega glavnega mesta za kmetijstvo. Zaradi tega pa niso le domači, temveč tudi vladni krogi obračali posebno pozornost popolnemu osuševanju Ljubljanskega močvirja. Zaradi pičlega časa nočem navajati, kaj se je v tem oziru storilo za časa Marije Terezije in Franca I. s tem, da se je napravil Zornov jarek in Gruberjev kanal, temveč hočem le omeniti, kaj se je storilo poslednja desetletja.

Že 1857. leta se je izdelal načrt za osuševanje močvirja, in ministerstvo notranjih reči ga je 1860. l. poskusilo izvršiti, pa ga ni izvelo do konca. Reka Ljubljanica in Gruberjev kanal sta se zares poglobila. Ko je pa podjetnik hotel poglobiti še Zornov jarek, pokazale so se take težave, da se je morala razrušiti stavbena pogodba, ki se je bila sklenila z njim. Da se v bodoče preprečijo taki dogodki, naprosil je glavni odbor za osuševanje močvirja 1879. leta vlado, da skliče enketo, ki se bode posvetovala o osuševanju močvirja.

Ta enketa se je sešla 1880. leta, in udeležili so se je odlični strokovnjaki, katerih znanje slovi po Evropi. Omenjamo le avtorizovanega civilnega inženjerja Podhayskega z Dunaja, dr. Vincentinija iz Trsta, Cesara Salvinija iz Milana in stavbenega nadsvetnika Podhayskega z Dunaja.

Enketa je natančno ogledala močvirje, potem pa temeljito pretresavala vprašanja, ki se tičejo osuševanja močvirja, na pr. vzroke povodnji, osuševanje in obdelovanje močvirja itd., in naposled je inženjer Podhayski izdelal projekt v dveh alternativah, za kar se mu je iz zaklada za osuševanje močvirja plačalo 21.000 gld., tako da pripravljalna dela s troški za enketo iznašajo 26.000 gld.

Ta alternativni načrt predelal je pozneje inženjer Podhayski sam, in tako premenjenega je potrdila tudi enketa. Priporočati je, da se ta predelani načrt izvrši, ker se s tem prihrani 252.800 gld.

Zastran tega, kdaj naj se delo začne, izrekla se je enketa, da je nujno priporočati, da se osuševalna, oziroma zagrajevalna dela začno, kakor hitro je mogoče, ker močvirju vedno prete povodnji. Izrekla se je pa tudi,

da naj se vse delo enotno izvrši in da ni svetovati, da bi se posamični deli izvršili neodvisno od skupnega dela.

Deželni zbor kranjski je sklenil 1889. leta postaviti o izvršitvi Po hayskega načrta. Če tudi je enketa nujno priporočala, da se dela hitro začno, če se tudi povodnji na Ljubljanskem močvirju leto za letom ponavljajo in se vedno pogostejša in večja (Poslanec Šuklje: Napravljajo vedno večjo škodo!), če tudi se prebivalci, poškodovani po povodnjih, morajo leto za letom podpirati, če tudi bi bilo osuševanje močvirja največje važnosti za zdravstvene razmere v Ljubljani (tako je! na desnici), vendar postava, katero je sklenil deželni zbor kranjski, še sedaj čaka rešitve in je bode še čakala, če se bode osuševanje presojevalo z onega stališča, na katerem je, upam vsaj, jedino poročevalec poljedelskega ministerstva. Po naši deželni postavi je za izvršitev načrta treba posebne postave, v kateri bi se dovolil za podjetje, proračunjeno na 1.400.000 gld., državni donesek, druge olajšave, kakor oprostitev pristojbin in kolkov i. t. d. Vlada pa hoče, da bi stvar prevzel melioracijski zaklad. Če tudi se melioracijski zaklad s predlogo, ki se nam je predložila, povekša s pol milijona na tri četrti milijona, vendar mislim, da se omenjeno podjetje da izvršiti le s posebno postavo. S tem bodi opravičeno, da o tej stvari govorim tukaj, ne pa pri melioracijskem zakladu.

(Dalje prihodnjič.)

Politični pregled.

Domače dežele.

Mladočehi. Mnogi so se nadejali, da se naposled vendar le nekako sporazumejo Mladočehi, konservativci in Poljaki ter da se bode dala napraviti spet stara državnozborna večina. Kakor pa je danes iz merodajnih poljskih listov razvideti, postalo je tako sporazumljenje skoraj nemogoče. Najbolj pa je je onemogočil shod Mladočehov, ki je bil v Plznji minole dni. Na tem shodu je baje dr. Herold povedal, da se mladočeški klub popolnoma strinja z dr. Vašatyjem in njegovimi nazori glede vnanje avstro-ogrske politike ter da so bile dr. Heroldove in Tilšerjeve izjave v državnem zboru le navidezne ter posledica neke skrivne klubove taktike. Vsaka glava ima svojo pamet, in mladočeške glave imajo najbrže tudi svojo. Nam se zdi le to neumevno, kako so se Mladočehi prepričali, da se bode dalo za češki narod le takrat kaj doseči, kadar pride do vlade spet nemška levica. Še neumevnejša nam je pa njih hipna taktika. Saj vendar ni državni zbor za to, da se v njem „slepe miši love“. In zakaj ni hotel dr. Herold svojega in mladočeškega kluba stališča zagovarjati v bodočih delegacijah?

V ogrskem državnem zboru je interpeloval poslanec Gabriel Ugron ministerskega predsednika zaradi znanih demonstracij na Reki. Pri tej priliki je pa jako razžaljivo govoril o stotniku 79. pešpolka Uzelcu. Zato je

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 50 kr. in za četrť leta 80 kr., — po pošti prejemane pa za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrť leta 90 kr. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (insetate) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 7. avgusta 1891.

Z Dolenjskega, 4. avgusta 1891.

(Beseda v pojasnilo.)

Sprožila sta gg. L. Svetec in J. Murnik v posebnem dopisu, poslanem sedanjim in nekim nekdanjim naročnikom „Novic“, misel, naj bi se one kot častitljiv spominik nepozabnega nam, dr. Janeza Bleiweis-a ohranile in pri sedANJI žalostni razprtiji med narodnjaki na Kranjskem postale nevtrale, med strankami posredujoč list z namenom, mirno pretresovati naše zadeve in polagoma zopet potolažiti in združiti razdvojene brate.

Nastalo je pa semtertje mnenje, kakor da bi ona dva s tem nameravala osnovati neko posebno tretjo stranko. To mnenje je treba popraviti in pojasniti. „Novice“ nikakor nimajo namena še bolj razcepiti narodnjake. Saj sta nam že dve stranki preveč; Nasprotno, „Novice“ bodo le skušale odpraviti strankarstvo in zjediniti nas zopet v političnem oziru vse pod eno narodno zastavo. V ta namen je pa treba porazumljenja; treba je, da se začnemo zopet mirno, stvarno in brez strasti razgovarjati. Tako je mogoče, da se sčasoma širši in širši krogi naše narodne inteligencije prepričajo ne samo, da nam je prepir vsem enako poguben, ampak tudi, da nimamo nikakega pravičnega vzroka ločiti se in cepiti v dve nasprotni stranki. Potem se najdejo tudi pota in sredstva — bistri razum in živo rodoljublje naših kranjskih rojakov nam je za to porok — narediti konec naši domači vojski.

Zakaj da bi naši strankarski časniki mogli kedaj doseči ta namen, tega se je pač težko, težko nadejati. Glavna ovira temu je že to, da, odkar smo se razdelili v dva tabora, ena stranka niti ne bere časnikov druge stranke. Zato pa gleda in presoja vsaka stran svoje nasprotnike le skozi motna stekla svojih strankarskih glasil, ki služijo mnogokrat zgolj strankarskim namenom in menijo torej tem bolje prikupiti se, čim krepkeje in brezobzirneje mahajo po navideznih nasprotnikih. Po taki poti bi pač nikdar ne prišli do sprave, niti do tega ne, da bi se mirno med seboj pomenkovali.

Če neki Ljubljanski časnik meni, da bo mir precej storjen, ako se le naravnost pove, kdo da je prepira kriv, je ta misel jako optimistična. Vzrokov je pač več ko eden in če je eden česa kriv, je drugi morebiti tej krivdi povod. Sploh je pa tukaj, kakor pri vsaki pravdi, v kateri si nasprotujeta nadarjena in ognjena nasprotnika ter skušata eden drugega premagati z vsakojakimi po pravdenskem redu mogočimi sredstvi. Tako je tudi pri nas časnikarska pravda po tiskovni svobodi, ki jo imamo, mnogo zmešala in obudila veliko nepotrebne strasti. To se zdaj nahitroma in z malimi besedami ne da več poravnati, in treba bo časa in potrpljenja predno se naše razmere vsestransko mirno preudarijo ter strasti poležejo. Zato se bomo tudi v vzrokih naših prepirov še pogovarjali. Dobro znamenje je pa za zdaj že to, da smo se vsaj že začeli resno meniti, kako bi se med nami naredil zopet mir. Torej še enkrat: „Novice“ ne mislijo snovati nove stranke, ampak le poskusiti odpraviti razkol, ki je nastal v narodni stranki, ter združiti zopet vse moči proti drzno napredujočim našim vnanjim sovražnikom.

Luka Svetec

Govor državnega poslanca Kluna
v državnem zboru dne 26. junija 1891.
(Dalje.)

Posebna postava se mora skleniti zaradi navedenih olajšav, ki se morejo dovoliti le s posebno postavo, pa zaradi visokega zneska, ki se zahteva za to podjetje, ki mora znašati polovico proračunjenih troškov, to je 700.000 gld. Če bi se ta znesek tudi razdelil na pet let, vender je tako velik, da bi se zaradi tega morda morala opustiti važna in potrebna dela v drugih kronovinah, če bi se samo za Kranjsko vzelo iz melioracijskega zaklada na leto 140.000 gld.

Jednako misel izrekel je moj neposredni gospod predgovornik. Tudi poročevalec o melioracijskem zakladu je tega mnenja, zakaj na strani 18. poročila o

melioracijskem zakladu (96. priloga) opaža, da se bodo seveda vzlic temu večja uravnavalna dela, h katerim je prištevati našega močvirja osuševanje in katerih tako nujno potrebujejo razne dežele, ravno tako kakor prej urejevale po določbi § 1. postave z dne 30. junija 1884, drž. zak. št. 116, s posebnimi postavami in primerno pospeševale z državnimi sredstvi.

Nadalje je treba posebne postave, ker mi zahtevamo neobrestljivo, v 15—20 letih povračljivo posojilo v znesku 300.000 gld., za katero jamči dežela. Tako posojilo se ne more dovoliti iz melioracijskega zaklada, temveč le iz občnih državnih sredstev. Posojilo je pa za izvršitev načrta neizogibno potrebno. Od interesentov, ki pripadajo k najrevnejšemu prebivalstvu, pač ne bode zahtevali, da v dveh ali treh letih vkupe spravijo 300.000 gld. Da smo to določbo vzprejeli v deželno postavo, za to smo imeli dobro utemeljene vzroke. Za podobna podjetja in uravnavanje rek so se že dovoljevali znatni državni doneski; naj omenim le urejevanje Adiže, Narente in Izake.

Za elementarne škode so se tudi dovoljevale velike državne podpore, kakor na Koroškem in Tirolskem, kjer dežela ni dala niti tri milijone, država pa 7·8 milijonov goldinarjev državne podpore, potem pa še brezobrestno posojilo v znesku poldruzega milijona, povračljivo v petnajstih letih. Opravičeno smo se torej smeli nadejati, da bode vlada deželi Kranjski ravno tako naklonjena in jej bode dovolila za to podjetje največi znesek, ki je sploh po postavi dopuščen, in ki bi za nas imel pomen podpore pri elementarnih nezgodah. Že večkrat se je, gospoda moja, govorilo v tej zbornici o velikih povodnjih na našem močvirju in da je treba znatno podpirati tamošnje prebivalstvo. Če se nameravane vodne zgradbe napravijo, odstrani se za vse ozemlje nevarnost povodnji za vselej in omogočilo se bode, da se posuše vsa sedaj močvirna tla.

Na dveh tretjinah šotnih tal se bode šota porezala in le dva ali trije hektarji se bodo morali obdelovati kakor močvirje. Korist, ki jo bomo imeli od tega, je prej omenjeni inženjer Podhayski cenil na 2.880.000 gld. (Čujte! Čujte!), in je torej vsakako vredna žrtev, katere darujemo.

Pa ne samo prebivalci Ljubljanskega močvirja bodo imeli korist od osuševanja, temveč osuševanje je velike važnosti za odvajanje voda na Notranjskem. Že več let daje vlada preiskavati kotline in podzemeljske votline v Ložu, Cerknici in Planini in je že marsikaj storila, da tamošnje vode laglje in hitreje odpelje in tako odstrani povodnji. Notranjske vode so pa v tesni zvezi z Ljubljano, katera jih na Vrhniki zbira, potem pa odvaja čez močvirje in skozi Ljubljansko mesto proti Savi.

Nekateri veščaki sicer trdijo, da hitro odvajanje notranjskih voda nima nobenega vpliva na Ljubljano, zakaj stekajo se v podzemeljske recipiente, kateri jih zadržujejo. Skušnja je pa poslednja leta pokazala, da so povodnji na Ljubljanskem močvirju bolj pogoste in

hujše, odkar se je začelo odvajanje voda na Notranjskem. Misel onih veščakov, ki so trdili, da je ta prikazen v zvezi z notranjskimi vodami, katere misel je zaznamovana tudi v zapisniku, ki leži pred nami, torej ni neosnovana.

Da se odpomore tej nadlogi, ne kaže drugzega, nego da se hitro začne osuševanje močvirja, ali da se zamaše zopet odprte votline na Notranjskem in tako tamošnjemu prebivalstvu zopet navale vodne neizgode, katere so se jedva odstranile.

Gospoda moja! Ko se je hotelo prejšnje stoletje sušiti močvirje, uprli so se vitezi nemškega reda, ki so se bali, da izostanejo race in drage vodne ptice, katerih je bilo po močvirji velika množina, če se močvirje posuši, in se torej ne bodo mogli tako zabavati z lovom. Sedaj, ko se je treba resno lotiti tega vprašanja, nikar tudi mi stvari ne preprečimo iz malenkostnih vzrokov.

Gotovo je malenkosten nagib, če Leykamova papirnica v Vevčah nakrat ugovarja osuševanju močvirja; boji se, da bi se jej ne kratila vodna pravica. Omenjena enketa je izrecno izjavila, da že jez na Fužinah, ki je pol ure nad Vevčami, pri poglobljenju Ljubljance več ne pride v poštev.

Še bolj malenkosten je pa ta vzrok, če se pomisli, da je prvotna vodna pravica le za mlin s štirimi tečaji, vodno pravico v sedanjem obsegu so si pa samovoljno prilastili, in tako prilaščanje ne sme škodovati javnim, koristim.

Ravno tako ničeva, pa tudi neosnovana je pretveza da bi posušenje Ljubljanskega močvirja škodovalo južni železnici, ki bi morala predelati svoje mostove na močvirju, kar bi stalo 1.600.000 gld., torej bi vse podjetje stalo 3 milijone goldinarjev.

(Dalje prihodnjič.)

Politični pregled.

Domače dežele.

Češko. — Iz Prage se poroča dne 4. t. m. „Obzoru“, da se je izjavil dr. Rieger, da bode cesar obiskal češko razstavo ter bival v Pragi štiri tedne. Drugi listi pa poročajo, da ostane cesar v Pragi le štirinajst dni ter da si bode v tem času ogledal razne tovarne po Praški okolici. Prišel bode tje baje dne 18. septembra meseca.

Ogrsko. — Govorica, da se bode razpustil ogrski državni zbor, se ne potrjuje. Skrajna levica dela ogrski vladi hudo preglavico. Pri posvetovanji o upravnih reformi je glavni namen skrajni levici, ki hoče na vsak način ta novi zakon pokopati, zavlačevanje. Do zdaj jej je to izvrstno po godi šlo, ako pomislimo, da je zbornica še vedno pri prvem členu zakonskega načrta, čeravno traja to posvetovanje uže več tednov. Neki časopis je izračunil, da bi trajalo posvetovanje o tem zakonu, ako

2 diti celih stanov in napake posameznih prištevati celim strankam, tega pač ni treba dokazovati. Saj mi vender ne bomo v tem posnemali nemško-židovskih liberalcev, kateri tako radi napake poedincev našega naroda prištevajo celoti, da nas s tem pred svetom obrekujejo in grde.

Poglejmo zdaj tudi imena, katera si naši strankarji dajo, da bi se eden narodni tabor ločil od drugega.

Na eni strani se imenujejo konservativci. Ako hočejo ti s tem reči, da se mi Slovenci v političnem oziru zdaj družimo s tistimi Nemci, ki se imenujejo konservativna stranka, ima to nekaj pomena, ker ti Nemci vsaj teoretično priznavajo naše narodne pravice in se ujemajo z nami v verskem oziru, medtem, tako imenovani liberalni Nemci nam pa naše pravice naravnost odrekajo. Ali, da so nam konservativni Nemci ljubši, nego njih nasprotniki, v tem, mislim, smo vsi Slovenci ene misli in ni med nami nobene razlike.

Pa tudi če se konservativno mišljenje tolmači po tem, kar po besedi conservare t. j. ohraniti pomeni, ne more biti med nami razlike. Kaj imamo mi Slovenci neki ohraniti? Mislim, da, kakor smo zdaj, komaj še kaj družega, ko našo vero in narodnost. Za to dvojje se hočemo boriti in ohraniti sebi in narodu. Ali tudi v tem smo, mislim, vsi ene misli. Konservativni smo v tem oziru eni in drugi, in med nami ni gotovo nobenega pravičnega vzroka, da bi se zavoljo tega na dvojje ločili.

Na drugi strani jela se je imenovati napredna stranka. Ali kdo ne želi napredka? Kdo more tajiti, da si mi vsi, kolikor je mogoče, prizadevamo, da bi narod povzdignili in napredek njegov vsestransko pospešili. Kdo more zlasti naši duhovščini očitati, da ne dela z vidnim uspehom za narodni napredek v slovstvu, umetnosti in gospodarstvu. Torej tudi naprednjaštva si ne more nobena stranka le sami sebi svojiti. Naj omenim še predevka „klerikalci“, s katerim se včasih imenuje ena naših strank. Tudi ta predevka so iznašli nemško-židovski liberalci ter so z njim nazivali ne samo duhovne, temveč vse, ki niso trobili v njih rog. Saj je znano, da rajni Karol Dežman narodne naše stranke nikoli ni drugače imenoval ko klerikalno stranko, in sicer le zato, ker so posvetni narodnjaki z duhovnimi skupaj delovali v prid slovenskega naroda. V tem pomenu smo bili radi klerikalci in se tudi v bodočnosti ne bomo sramovali tega pridevka.

Ako vse to natanko preudarimo, jasno vidimo, da med nami v resnici ni razločka, kakor bi kdo sodil po velikem hrupu naših časnikov. Zatorej je pa tudi čas, da nehamo eden družega nazivati z nepristnimi imeni, ter bodimo zopet to, kar smo po veri dobri katoliki, po narodnosti dobri Slovenci, zlasti po nehajmo uže napake in slabosti posameznih ljudi razglašati med svet za napake in slabosti celih strank, ali celo celega naroda.

*Zdelo se mi je, da je to Sveti
in vsi Slovenci. Zaneslo je Slovenci,
da je liberalci + konservativci
vse eno. Ljubi v Kranji, 19/8/91.*

Govor državnega poslanca Kluna

v državnem zboru dne 26. junija 1891.

(Konec.)

Gospoda moja! Nesrečna misel je bila, da se je južna železnica izpeljavala čez močvirje, ko bi se bila vender mnogo laglje, mnogo varneje, mnogo kraje in pa dvajsetkrat ceneje delala po trdih tleh.

Uvažujoč mnoge železniške nesreče, o katerih slišimo iz vseh delov sveta, bode visoka vlada in vojna uprava prej ali slej morala na to misliti, bi li ne bilo v interesu potujočega občinstva in varnega prometa, da se proga čez močvirje popolnoma preloži. (Res je!) Dokler pa južna železnica drži čez močvirje, osuševanje močvirja in hitro odvajanje vode, katera ob deževju seže do železniškega nasipa, more jej le koristiti, ne pa škodovati.

Pa recimo, da so omenjene zavire resnične, tudi v tem slučaju bi bila naloga dotičnega poročevalca gledati, da se ovire kakor hitro mogoče odpravijo in delo prične.

Pa navedenih ovir niti ni. (Čujte! Čujte!) Kar se tiče južne železnice, o tem sem te dni govoril na merodajnem mestu, pri južni železnici sami, in zvedel, da se osuševanje močvirja južne železnice ne dotika. (Čujte! Čujte!)

Pri izdelavi Podhayskega načrta, reklo se mi je, da se je oziralo že na južno železnico, kranjska dežela da lahko začne osuševati močvirje, južna železnica je ne bode nič ovirala.

Gospoda moja! Ni li žalostno, če vidimo, da se pri presojevanju in odločevanju o tako važnih rečeh bolj gleda na privatne interese papirnice, nego na javne koristi dežele, deželnega glavnega mesta (odobravanje) in na interese prebivalcev na močvirju, katerih obstanek je odvisen od osuševanja. (Pritrjevanje.)

Ni se čuditi, če prebivalstvo zgublja zaupanje v dobre namere vlade, o katerih jaz za svojo osobo ne dvomim, ko vidi, da se ministrom slikajo težave, katerih v resnici ni, da se hoče z ničevnimi in izmišljenimi pretvezami preprečiti ali vsaj zavleči potrebno delo.

Se je mاری čuditi, da ljudstvo pričakuje pomoči le od krone, in že mislijo odposlati deputacijo do Njega veličanstva cesarja, da odredi, da se izvrši to delo.

Da se obnovi že zgubljeno zaupanje našega prebivalstva in se tako potrebna in važna zadeva spravi v tek, usojam si staviti sledečo resolucijo (bere:)

„Visoka vlada se nujno pozivlje, da predloži visokemu državnemu zboru prej ko je mogoče v ustavno obravnavanje načrt postave o državnem donesku za osuševanje ljubljanskega močvirja in o družih ugodnostih, ki se imajo dovoliti temu podjetju.“

Če vlada misli, da troške za osuševanje močvirja mora prevzeti melioracijski zaklad, nimam seveda nič

proti temu. Zadovoljen sem, da le stvar pride v tek in se za druge olajšave poskrbi s posebno postavo.

Svariti pa moram pred tem, da bi se projekt le deloma izvršil, da bi se morda zagradili le hudourniki, ki se stekajo v močvirje. To se je od neke strani priporočalo, ali veščaki so pa, kakor sem že prej omenil, odločno izjavili se proti temu.

Gospoda moja! Ko se je v odseku govorilo o ugodnostih, ki se imajo dovoliti mestu Dunajskemu, in je jeden član predlagal, da bi se jednake ugodnosti dovolile tudi drugim deželnim glavnim mestom, že sem jaz omenil osuševanja ljubljanskega močvirja, katerega ne moreta s svojimi sredstvi izvršiti dežela in glavno mesto Ljubljana. Tedaj je odličen vodja one stranke, nemške zedinjene levice, Njega ekselenca gospod predsednik baron Chlumecky izjavil, da se razume samo po sebi, da se bode povsod, kjer bode treba večjih žrtev za urejenje rek, osuševanje močvirij itd., dotičnim deželam in deželnim glavnim mestom z znatnimi zneski prihitelo na pomoč.

Dobro, se aj Vas primem za besedo. Sedaj imate priložnost, da pokažete, če ste resno in odkritosrčno govorili, ali ste pa le hoteli odpraviti tiste, ki so kaj silno zahtevali. Zato pričakujem, da bode leva stran te visoke zbornice za zdaj podpirala mojo tu prečitano resolucijo in jo tudi odobrila, če pride v meritorično razpravljanje. (Dobro! Dobro! in rokoploskanje na desnici. Govorniku od več strani čestitajo)

Politični pregled.

Domače dežele.

O državnozborskem položaji piše poljski list „Przeglad Poljski“ tako le! Novi položaj je bil popolnoma jasen. Vsled češko-nemške sprave je nemško-liberalna stranka nehala biti fakcijska opozicija ter se usposobila za vlado. Zmaga Mladočehov nad Staročehi je pa zakrivila, da ni več stare večine. Grof Taaffe se je postavil na drugo stališče ter sklenil zblížati desnico z levico, izključivši iz take zveze skrajne elemente. Seveda izginiti so morala z dnevnega reda politična vprašanja, katera ločijo te dve stranki, in baviti bi se bilo le z raznimi gospodarskimi in socijalnimi rečmi, za katere bi bili obe stranki. Prvo zborovanje novoizbranega državnega zbora naj bi dokazalo, v koliko se da izvesti tak program ter kako bode podprt v parlamentu.

Dokazalo pa naj bi tudi prvo zborovanje, kateri oddelki stare desnice bi se dali pridobiti za ta program ter bi se približali k levici, potem pa, bi li bil pri taki kombinaciji močnejši liberalni ali konservativni elementi. To so vprašanja, okolo katerih se suče vse. Opazilo se je dvojno nasprotstvo. Levica bi hotela od stare večine samo Poljake ter postati večina le ž njimi. Ali vlada se je zbala take večine, vsled katere bi bila

izročena levici na milost in nemilost. Zato se je pa osnoval s pomočjo vlade Hohenwartov klub, ki združuje razen Poljakov vse ostale konservativne elemente stare desnice.

Nastale so tako tri stranke, in vse tri so se izrekle za vladni program. Dve izmed njih, namreč liberalna in konservativna, pa nečeta ena za drugo nič vedeti. Vlada in Poljaki so prevzeli nalogo zblížati te dve stranki. Politična korist zadnjih tiči namreč v tem, da bi imeli v Hohenwartovem klubu protitežje nasproti levici. Poljaki naj bi torej posredovali med obema kluboma.

So li Poljaki izpolnili to nalogo? Do zdaj vsa-kakor. To lahko trdimo mi, ki ne sodimo preoptimistično sedanjega položaja in ker spoznavamo, da je v tem slučaju optimizem nevaren. Sicer je bilo pa mnogo vsaj navideznih vzrokov, ki bi lahko netili tak optimizem, kakor na pr. to, da se je vlada že mogla pri svojem programu opreti le na nas, ker niso naše zahteve take, ki bi vznemirile druge stranke ter povzročile politični boj, kajti v našem programu se ne rahaja državno pravo, kakor pri Čehih, v njem ni verske šole, po kateri hrepene nemški konservativci, ter ne težimo niti za državnim jezikom, katerega hočejo imeti nemški centralisti. Vlada, ki se lahko na nas naslanja brezobzirno, tako se je modrovalo, nam mora biti prijazna, ter se z vso pravico nadejamo, da nam bode izpolnila naše zahteve. Vse je kazalo, kot bi bila naša vloga in naš položaj najugodnejši ter bi bili mi gospodarji položaja. To mnenje se je posebno širilo po liberalnem poljskem časopisju in je tudi nadvladalo v naši družbi. Ali trezni in izkušeni naši politiki so drugače mislili in mislijo še. Njim se zdi sedanji položaj težaven in Poljakom posebno nevaren. Posredovalec je namreč odgovoren za uspeh svojega posredovanja. Najmanjši uspeh našemu posredovanju bi moral biti vsaj nekak „modus vivendi“. Kdo pa more danes reči, da se bode dalo sploh kaj doseči, kdo more trditi, da bodeta Hohenwartov klub in klub levičarjev še nadalje skupaj delovala? Če se nam torej ponesreči posredovanje, neizogibna je nevolja ene ali druge stranke, kajti naravska posledica je potem, da se združimo z eno ali drugo stranko. S katero pa? Ako se združimo s Hohenwartovim klubom, onda ostanemo v manjšini, če se pa z levico, imamo pa prenevarnega tovariša. Pa tudi avstrijski Slovani in sploh tudi drugi konservativni avstrijski elementi zagnali bi proti nam tak hrup, da bi ga ne mogli prenašati naši živci niti ga preglasiti nemško-liberalni slavospevi.

In pa kak vtis bi napravila taka zveza celo v našem domačem taboru?! To so reči, katere je treba vse preudariti, ne smemo varati sami sebe nič se prevzeti. Nam je pač treba hladnokrvnosti in največega takta. Potem se pa obrača članek proti onim Poljakom, ki zahtevajo od Taaffeja, naj uže ustvari državnozborsko večino. List pravi, da se hočejo taki ljudje ali združiti z levico, ali pa da zahtevajo od Taaffeja nekaj nemo-